

HET GESLACHT VAN NISPEN TE LEIDEN

IN DE 17^E EEUW

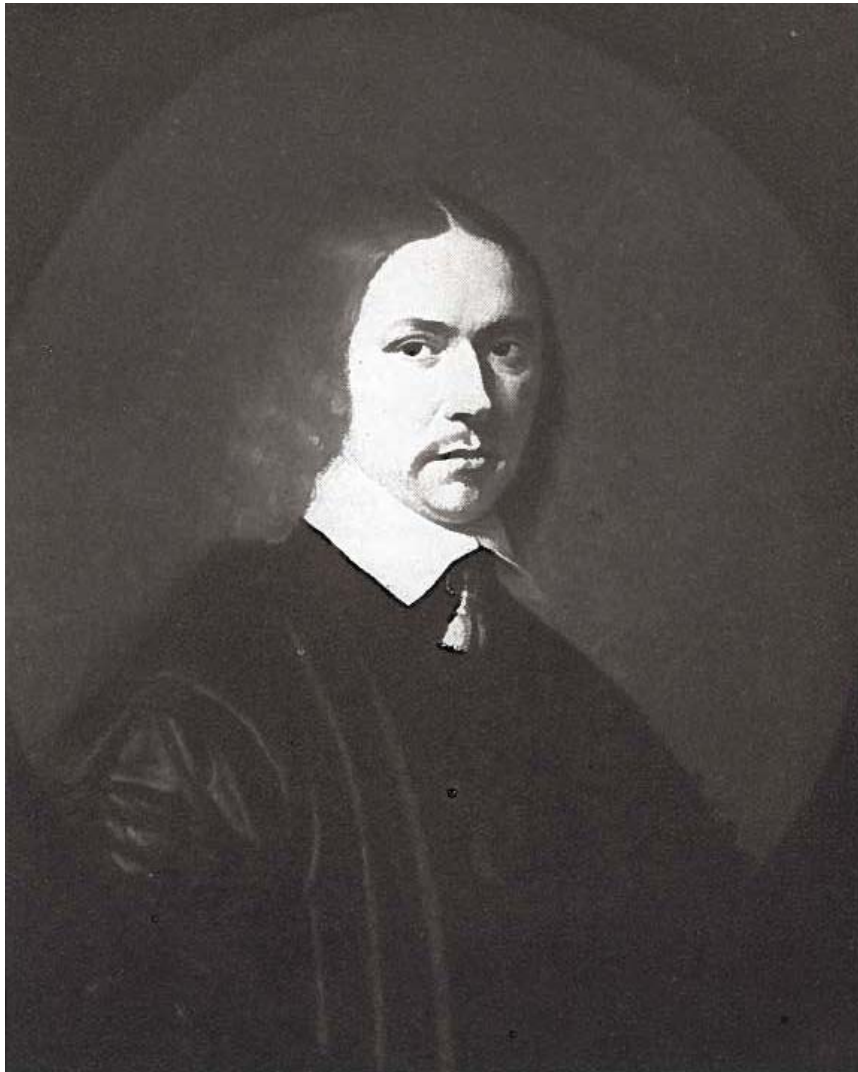
DEZE TWEEDE DRUK VAN EENE IN 1917 VER-
SCHENEN STUDIE OVER ZIJNE VOORVADEREN IS
EERBIEDIG GEWIJD AAN DE NAGEDACHTENIS VAN
JONKHEER FRANS LODEWIJK MARIA

VAN NISPEN TOT PANNERDEN,

1874-1928,

DEN BESEN VRIEND, DIEN IK OOIT DEN MIJNEN
MOCHT NOEMEN.

1940.

ADRIAEN VAN NISPEN

† Middelburg 1654

door Abr. Schoor 1650

Verzameling k. 't Hoek, Zevenaar

HET GESLACHT VAN NISPEN

TE LEIDEN

IN DE 17^E EEUW

Het is eigenlijk meermalen leven, wat wij genealogen-archivarissen doen; de archivaris toch, beluistert alleen het leven van een vorig geslacht, doch ons kan het gegeven zijn dit mede te leven.

(Uit mijn toespraak tot Wolter Fieth, als leider der Leeuwen-excursie in de Ommelanden, in het clubgebouw bij Paterswolde, 18 juni 1921).

Toen de redactie van Nederland's Adelsboek in December 1913 vergaderde ter' verdeling van haren arbeid in het volgend jaar, nam ik o.a. ook de genealogie van het geslacht *Van Nispen* in in mijn deel en wel (1) omdat ik overtuigd was, dat de tot dusverre vrij onvolledig gebleven gegevens omtrent de drie generaties in de 18e eeuw wel aangevuld konden worden, en (2) omdat ik hoopte, dat ik uit het Leidsch archief, ondanks vroegere nasporingen, die vrijwel. zonder uitkomst waren gebleven, toch nog wel iets nieuws zou kunnen bijeenbrengen betreffende de drie generaties in de 17^e eeuw, die aldaar gebloeid hadden. En dit laatste zou mij wellicht gemakkelijker zijn, nu het archief kort te voren ook G. v. Rijckhuysen's copieboeken (zijner brieven) van de universiteitsbibliotheek in bruikleen verworven had.

Dat ik in mijn eerste plan goed slaagde, getuigt de genealogie opgenomen in het Adelsboek voor 1915 in de generaties VI-VIII, waarin slechts de dooddatum van *Johan Adriaan*, in 1743 te Gendringen gestorven, ontbreekt; doch dit gegeven is voorgoed verloren sinds den brand van .Gendringen in 1833.

Doch wat het tweede betreft, ditmaal bleek de ijverige bode met den busse, hoewel ter goeder trouw, toch ten slotte een slechte gids te zijn. Uit zijne langdurige briefwisseling met den kol. in Franschen dienst [*H. van Nispen* (zie mijn artikel in *Taxandria* 1915/6)] bleek duidelijk hoe ernstig en naarstig hij zelf zocht en ook had laten zoeken, want daarvoor was van Rijckhuysen in de beste gelegenheid; doch de moeilijkheden waren te groot, daar gegevens omtrent Doopsgezinden uiterst schaars zijn in dien tijd. Bovendien wist ten tijde van dit onderzoek, noch de kolonel, dat zijn grootvader Mennist was geweest, noch Rijckhuysen, dat om die zelfde reden, R. C. geestelijken hem onmogelijk konden helpen aan oudere gegevens.

Ontbreken registers der Mennisten uit de 17e eeuw geheel in het archief der stad, bij het bestuur der broederschap hier ter stede is rijk materiaal voorhanden, doch omtrent de Van Nispen's bevat het niets, zelfs niet aangaande hunne bekeering tot de R. C. Kerk. Dank zij de belangstellende en hulpvaardige medewerking van de Heeren S. J. le Poole L. Gzn., archivaris van het bestuur en Dr G. J. Boekenooen, heb ik mij daarvan verleden jaar ruimschoots kunnen overtuigen, terwijl een onderzoek in de Doopsgezinde bibliotheek te Amsterdam voor mijn doel evenmin iets opleverde.

De eerste doopsgezinde *Van Nispen*, die te Leiden werd aangetroffen, is zekere *Gillis v. N.*, die 17 Nov. 1631 attestatie ontving naar Amsterdam; uit niets blijkt zijne verhouding tot hen, die verder behandeld zullen worden, al is verwantschap niet onwaarschijnlijk. Bovendien zwijgen andere bronnen geheel over hem, zoodat zijn verblijf te Leiden waarschijnlijk van korten duur is geweest.

Met *Adriaen van Nispen. Christiaensz*, die 13 Feb. 1643 alhier poorter werd, begint het juist 50 jarig verblijf der familie te Leiden. Hij was een zoon van den vermogenden Vlissingschen lakenkoopman *Christiaen Abrahamsz*, die evenals zijn vader tot de voornaamste Doopsgezinden van Vlissingen behoorde. Zijne moeder *Josina van (de) Steenkiste*, behoorde tot het aanzienlijke Westvlaamsche geslacht van dien naam en was eene dochter van *Jacob v. S.* en *Cornelia van Auerbeeke*. Een 14 Dec. 1638 voor notaris Carel Outerman te Leiden verleden acte, leert ons, dat voor een schuld van 750 pond groot Vlaamsch aan *Jacob van Steenkiste* (hun vader en grootvader) borg bleven: *Josijntie van St.* vrouw van *Christiaen van Espen* (sic), *Neeltje van St.* weds van *Franchoy's d' Achterzoone* en *Jan Beraet* van Dixmuden met *Philips den Dopper*, koopman te Leiden, zoons van *Antonijntge van St.* laatst wed^e van *Jacob den Dopper*. Door *Philips den Dopper*, die 15 Nov. 1641 aldaar poorter werd en er een bloeiende koopmanschap in laken dreef, die zich over geheel Europa en de Levant uitstreckte, is zijn volle neef *Adriaeti van Nispen* naar aile waarschijnlijkheid tot het besluit gekomen, zich in de Sleutelstad te vestigen. Hij had nog broeders o.a. *Abraham* en *Jacob* en eene zuster *Maria*, die echter

slechts terloops vermeld zullen worden, als zij in aanraking komen met *Adriaen's* kinderen. Hetgeen ik omtrent hen vond, zoeke men op de genealogische tafel (Bijlage I).

Adriaen en al de zijnen behoorden tot de zoogen. Vlaamsche Doopsgezinden, doch nam zijne vrouw uit een geslacht van de Waterlandsche, die vooral te Amsterdam zeer talrijk waren en eene strengere levensopvatting hadden. Vaak was er wrijving, waar beide fracties ruim vertegenwoordigd waren, maar in Leiden was men gewoon in vrij goede verstandhouding te leven, terwijl men in het algemeen kan zeggen, dat alle volgelingen van Menno een afkeer hadden van het betrekken van buitenstaanders in hunne geschillen. Daarbij komt, dat men, in Leiden vooral, zich rustig moest houden als dissenters. Leiden toch was de zetel van het Staten-College, kweekplaats der a.s. dienaren « der ware Gereformeerde Religie ». Daar ook troonde de machtige theologische faculteit, die zich vaak aanmatigde, de wet voor te schrijven aan het bestuur van stad en gewest. Al vervolgden zij en hunne creaturen bij voorkeur Catholieken en Arminianen (deze laatsten kregen eerst in 1674 verlof, binnen de stad te mogen vergaderen), Lutheranen en Doopsgezinden werden ook niet vergeten, als vooral de laatsten, door hun vlijt en welvaart dreigden tot eenige macht te komen die volgens de opvatting der onbegrensde machthebbers, onevenredig was met de zuiverheid van hun geloof.

Adriaen trouwde voor schepenen 15 Dec. 1645 met *Jannetje* dochter van *Salomon Gerrit Vrancken*. *van Hoogmale*, die in de Doopsgezinde kerk « de Toren» 9 Februari 1625 te Amsterdam was gehuwd met *Geertruy Mol* weduwe van *Jan Keyser*. De *Hoogmade's* behoorden tot de rijkste en aanzienlijkste Mennisten van Leiden, waar de oude *Gerrit Vrancken* met zijne zoons *Salomon*, *Pieter* en *Balthen* fabrikanten en kooplieden in laken en tevens karmozijnverwers waren. *Jannetje* is in 1626 als 2^e kind van *Salomon* te Amsterdam geboren en niet aldaar gedoopt. Waarschijnlijk had dit plaats kort voor haar huwelijk te Leiden, toen zij 19 jaar was. *Adriaen* en zijne vrouw woonden op de Hoogwoerd, waar hij in nauw verband met de huizen van de *Hoogmade's* en de *den Dopper's* zijne zaak dreef. Deze en nog andere handelshuizen van Doopsgezinden blijken, naar de talrijke notarieele procuraties ons leeren, vaak voor gezamenlijke rekening gehandeld te hebben; de onderlinge familieverwantschap heeft dit natuurlijk in de hand gewerkt. In iedere koopstad van eenig belang in de zeven provincien, hadden zij een familielid of bekende als zaakgelastigde. Hoogstwaarschijnlijk is *Andriaen* in die hoedanigheid naar zijn geboorteland verhuisd, om te Middelburg naast eigen lakenkoopmanschap de belangen der Leidsche geloofsgenooten waar te nemen.

Na 30 Aug. 1646 bij notaris Doude met zijne vrouw een besloten testament te hebben gemaakt, testeerden zij nogmaals op 21 Jan. 1650 voor not" Sylvester van Swanenburgh, doch beide stukken leeren ons weinig omtrent hen. In het begin van 1652 schijnen zij naar Middelburg verhuisd te zijn, waar zij op 13 April voor notaris D. van Huemen (wiens protocollen helaas zoek zijn geraakt) nogmaals eene uiterste wilsbeschikking maakten, waarbij zij de weeskamer uitsloten van inmenging in de voogdij over de kinderen. Vermoedelijk heeft *Adriaen* daarbij zijne vrouw tot voogdes benoemd en haar in het kiezen van medevoogden vrijgelaten. In dat zelfde jaar 1652 vinden wij van *Adriaen* vermeld: «Is bij en met eendrachtige stemmen der geheele Gemeente ons gelast hem te versoucken tot dien dienst des woorts en hem belooft zooveel in den arbeyt te verschoonen als mogelijk is». Slechts kort is hij voorganger geweest, want op 9 September 1654 is hij in de Oude Kerk van Zeeland's hoofdstad begraven. Zijne weduwe hertrouwde aldaar in de kerk der broederschap 4 April 1655 met *Wifleboort Oillaertsz*, zelf weduwnaar en te Vlissingen woonachtig en zoon van *Oillaert Willeboortsz*[*van de Stoepe*] die van 1628-1667 voorganger der Mennisten aldaar was. Doch ook hij stierf spoedig, vermoedelijk in 1660, zonder kinderen na te laten en *Johanna van Hoogmade*, ten tweeden male weduwe, keerde met hare drie zoons naar Leiden terug, waar zij reeds in het najaar van 1661 gevestigd waren.

Haar oudste zoon, *Abraham*, testeerde er 15 jaar oud op 22 Nov. voor notaris Raven env ermaakte de helft van zijne goederen aan zijne moeder, de andere helft aan zijn jongeren broeder *Christiaen*. Deze

Abraham werd 16 Mei 1667 ruim 20 jaar oud, bij de faculteit der letteren als student ingeschreven en woonde als zoodanig bij *Maljaert den Dopper*, vollen neef van den reeds vermelden *Philips*, doch deze was R. C.; waarschijnlijk is *Philips* zijne moeder (van de Steenkiste) in haren godsdienst gevolgd, doch heeft zijn katholieken neef, die lang niet zoo welvarend was als hij zelf, het voordeel gegund, zijn niet onbemiddelden pupil als student te mogen huisvesten. Van langen duur was de studie echter niet, want uit een inventaris door den (mede Mennisten) notaris Carel Outerma, 25 Jan. 1668 opgemaakt (zie bijlage II) blijkt, dat de student in die maand zonder orde op zijne zaken te stellen plotseling verdwenen was; zijne verdere levensloop zal later behandeld worden, als hij drie jaar daarna in geheel andere hoedanigheid en met een anderen naam weder te voorschijn komt.

Zijne moeder was inmiddels ten derden male hertrouwd en wel op 7 Aug. 1662 met *Jacob de Ruyscher* een Mennist koopman in zijdelaken, wien zij nog twee kinderen, *Jacob* en *Geertruyd* genaamd, schonk. Kort na haar huwelijk zijn over hare zoons (bij acte voor not^s Outerma d.d. 10 Aug. 1662) tot voogden benoemd *Philips den Dopper* en *Joachim Jacobsz Rouws*; deze laatste werd (overleden zijnde) bij acte d.d. 27 Mei 1667 voor notaris Raven vervangen door hun oom *Jacob van Nispen*, koopman te Vlissingen en de eerste bij diens overlijden door den eigen neef hunner moeder. *Gerrit Balthenz. van Hoogmade* (9 Maart 1670, not^s den Oosterlingh). Ook haar 3^e huwelijk was kortstondig; nauwelijks 40 jaar oud, stierf *Johanna van Hoogmade* en werd 4 Maart 1667 in de Hooglandsche Kerk begraven. Bijna twee jaar daarna hertrouwde *de Ruyscher* met *Maria de Lanoy* (19 Jan. 1669) om echter binnen het jaar ten grave te dalen († 2 Dec.); zijne weduwe, die tot den Doopsgezinden tak van dit geslacht *de Lanoy* behoorde, hertrouwde 7 Juni 1670 met *Christiaan Lodewijksz. van Simmerael*.

Omtrent den 2^{en} zoon van *Adriaen van Nispen*. en *Johanna van Hoogmade*, mede *Adriaen* genaamd, weten wij slechts weinig. Hij moet omstreeks 1650 te Leiden geboren zijn, woonde in 1669 te Utrecht en heeft aldaar blijkbaar in de rechten gestudeerd, ofschoon men zijn naam tevergeefs zoekt in het album dier Hoogeschool. In 1678 is hij als advocaat voor den Hove van Holland gemachtigde eener Utrechtsche familie bij verkoop van vastgoed in die provincie, terwijl hij als licentiaet in de rechten, gewoond hebbende in den Haag, wordt aangehaald in eene briefwisseling tusschen de laatste Vlissingische *van Nispen's* en den kolonel *Jacob H. van Nispen* in het midden der 18^e eeuw (zie mijn reeds genoemd artikel in *Taxandria* 1915/6).

Van den derden en jongsten van het echtpaar *van Nispen-van Hoogmade*, *Christiaan* den stamvader van het huidig geslacht, weten wij, dat hij te Middelburg is geboren en naar verschillende acten, die zijn leeftijd noemen, ons leeren, in Mei 1653. Waar zijn oudste broeder *Abraham* genoemd was naar zijn toen (1646) nog levenden overgrootvader *Abraham Adriaensz*, zijn broeder *Adriaen* naar *Adriaen Abrahamsz*, voorganger der Mennisten te Vlissingen van 1650-1656, den oudsten broeder zijns grootvaders *Chrystlaen Abrahamsz*, daar heette onze *Christiaan* naar zijn grootvader, die juist een jaar voor zijn geboorte overleden was.

Zoals wij reeds zagen, wordt hij op 8 jarigen leeftijd al genoemd als universeel erfgenaam voor de helft, zoo zijn oudste broeder komt te overlijden. Zijn zelfstandig optreden dagteekent van 1667; sinds November van dat jaar toch, komt hij voor als klerk van notaris C. Outerma en toont ondanks zijne jeugd eene flinke en zeer duidelijke hand te schrijven. Ongetwijfeld heeft hij daar de eigenaardige liefhebberij gekregen, om telkens zijn testament te maken. Tusschen 1668 en 1677 heeft hij negen maal getesteerd; van zeven testamenten volgt een overzicht in bijl. III; zij zijn van veel belang voor de kennis van zijn leven. De beide eerste van 28 Mei 1668 en 31 Maart 1669 noemen zijn broeder *Abraham* als universeel erfgenaam, doch vertellen niet, waar deze verblijf houdt. Daarna verdwijnt hij voor langen tijd uit deze stukken en reeds 4 Mei 1669 is broeder *Adriaen* te Utrecht bedacht met dit erfgenaamschap. Doch ook hij verdwijnt weer even spoedig, om voor anderen plaats te maken. Inmiddels blijkt broeder *Abraham* in Leuven terecht te zijn gekomen; in elk geval was hij daar op 26 Sept. 1671, toen hij, meerderjarig geworden, voor not^s Jan van den Bussche procuratie verleende aan zijn oom en oud-voogd *Jacob van Nispen*, als *Amandus van Nispen*, student in de H. theologie. Hij zal

wel op zijn meerderjarig worden hebben gewacht, voor dat hij Roomsch werd; de oom en voogd zal wel zoo lang mogelijk met alle kracht tegengewerkt hebben, dat de oudste zoon van zijn broeder, een voorganger nogwel der Mennisten, tot het uitvoeren van zijn voornemen kwam. Wat de verandering van naam aangaat, deze is gemakkelijk te verklaren. Nergens wordt gewag gemaakt van andere kinderen van *Adriaen van Nispen* en *Johanna van Hoogmade* dan van *Abraham*, *Adriaen* en *Christiaen*. Bovendien is *Amandus* een zuiver Zuid-Nederlandsche en specifiek R. C. naam, die geheel onbekend is bij de Mennisten. De naam *Abraham*, hoewel niet onmogelijk voor een Catholiek, komt zelden voor en is weinig geschikt voor iemand, die zich voorgenomen had, het H. Priesterschap te verwerven. Volgens van Heussen's *Batavia Sacra* II p. 281, is hij batselier in de H. Theologie geworden, later pastoor te Middelburg (de eenige R. C. parochie in Zeeland) en te Soetermeer. Volgens den Heer *P. J. van Nispen* te Vlissingen, in 1766 de getuigenis van neef *Adriaen* (broer van *Amandus*) lic. jur. in den Haag, aanhalende, is hij priester geworden te Leuven in 1675 en is nog pastoor te Brugge geweest. Door den oorlog was het niet mogelijk, hiernaar onderzoek te doen. Ook in Leuven slaagde ik niet, ondanks de hulp van Prof. Dr A. K. M. Noyons, iets te vinden omtrent zijne bekeering tot het R. C. Geloof. Wellicht zal er op den duur daar nog wel iets van belang bewaard blijken, ook betreffende het verblijf en de bekeering van *Amandus*, gevolgd door die van zijnen broeder *Christiaen*. In de zwaar beproefde stad Leuven had men de gewoonte de notarissen alle protocollen van hunne directe voorgangers sinds onheugelijken tijd, zelf te laten bewaren; bij den brand van 1914 zijn de huizen van 4 notarissen met de kostbare protocollen te niet gegaan.

De reden van *Christiaen's* bekeering ligt vooralsnog in het duister.

Na 1669 komen geene acten meer voor, geschreven of geteekend door *Chr. van Nispen*, terwijl notaris Outerman in het eind van dit jaar stierf, en als hij te Leiden wederom testeert (1 Feb. 1676), vinden wij hem terug, niet zooals zijn broeder met een anderen naam, doch met een naam erbij, en die beide verlatijnscht, nl. : *Christianus Franciscus*. Hij herroept dan een 6 Juni 1675 te Leuven voor not^s Antonius de Rivo genaamd testament, waarm als clause derogatoir, de met zijn bloed geschreven letters IMAI zijn opgenomen. Uit die letters maak ik op : I(esus) M(an) A I(oseph) en kom tot de slotsom, dat hij toen reeds, mogelijk bij de wijding tot het priesterschap van zijn broeder, diens voorbeeld volgde. En dan waag ik de veronderstelling, dat dit geschied is op den feestdag van den H. Franciscus de Paula (2 April) en dat de jeugdige bekeerling dien Heilige tot zijn schutpatroon verkozen heeft en ook zijn naam heeft aangenomen. Of dit een Leuvensch gebruik was, weet ik niet, doch in het Liber pastoralis II heeft pastoor Th. de Cock, die van 1675 af pastoor was van de R. C. Kerk in de St. Jorissteeg te Leiden en vele bekeeringen vermeldt, ook enkele uit de broederschap der Doopsgezinden, meermalen bij den H. Doop den naam van den dag bij dien van den bekeerling gevoegd¹. En ook vroeger was dit gebruik. Pater Vincentius a Sancto Ludovico [in de wereld Joncker Vine. Stalpaert van der Wyele, die door de congregatie de propaganda Fide van 8 Juni 1648 (apostolische bevoegdheid door Z.H. Paus Innocentius X van 25 Juni 1648) belast was, als pater der ongeschoeide Carmelieten te Leiden, waar zijne² ouders woonden, missie te houden] heeft 11 Nov. 1649 een 23-jarig Mennist uit Haarlem gedoopt, genaamd Elias Hetersen en hem gegeven de namen Elias Martinus. 11 Nov. is aan de H. Martinus, bisschop van Tours, gewijd.

Kort na het verlijden van zijn testament in Leuven is *Christiaen* te Leiden teruggekeerd en door zijn oom en voogd *Jacob van Nispen* volgens contract voor not^s Verhagen van 24 Juli 1675 bij *Malliard den*

¹ Dit fraaie en waardevolle register berust thans nog bij den Z. E. H. pastoor der parochie van den H. Petrus. De formule van bekeering luidt : N..N. ex heretica pravitate mennonitorum conversus, heresim suum solempniter abjuravit et Fidei Ecclesiaeque Romanae Catholicae multis lacrimis (dit alleen bij vrouwen) et cum maxima repentatione reconciliatus est.

² Voor f 200 per jaar krijgt hij een eigen kamer, de kost, vuur, bewassing en onderhoud van kleeren.

Dopper als student gehuisvest³. Blijkbaar was de oom door het gebeurde met *Abraham* niet afgeschrikt; doch ook het verblijf van *Christiaen* zou onvoorziene gevolgen hebben.

Op 3 Augustus 1675 werd *Christiaen van Nispen*, jongman van Middelburg, oud 22 jaar ingeschreven in het Leidsche Album Stud. doch zonder vermelding van faculteit; 7 Dec. 1683 werd hij nogmaals ingeschreven als medicus en 22 Mei 1685 als *Christianus Franciscus* eveneens in de medicijnen. Hoe ver hij het in dit vak bracht, blijft echter eene open vraag. Ondertusschen verdwijnt hij hoe langer hoe meer uit den kring der belangen zijner verwanten. Waar hij vroeger in talrijke notarieele acten omtrent hun handel en bedrijf als getuige, borg of belanghebbende vermeld werd, na zijne bekeering en vooral na zijn huwelijk is alle relatie met hem afgebroken. Of dit in verband staat met den afkeer, dien zij voelen moesten over zijn afval, dan wel met den dood van den invloedrijken *Philips den Dopper*, (die tevens zijn voogd was), gevolgd door eene ernstige crisis in den handel door de oorlogen van 1672 en volgende jaren, valt niet meer uit te maken. Beide factoren kunnen in het spel zijn geweest, maar de eerste lijkt mij des te waarschijnlijker, omdat de Mennisten zulk een eng en gesloten kringetje vormden, dat in het algemeen vaak beschuldigd werd van heftig krakeel onderling, maar dat toch in elk geval de groote deugd bezat, om nooit hunne geschillen in het openbaar te beslechten. Voor de beschrijving der notarieele archieven heb ik duizenden acten moeten doorlezen en het is mij steeds opgevallen, dat waar personen uit alle standen en secten, van wie men het vaak nooit verwachten zoude, telkens en dikwijls voor de zonderlingste misdrijven met den strafrechter in het 17^e eeuwse Leiden kennis maken, het juist de Doopsgezinden zijn, die zelden, zoo dan ooit in dergelijke soort zaken gemoeid zijn. Waar zij met anderen in de acten voorkomen, is het gewoonlijk in handelsaangelegenheden, en zeer veel in geldschietelij, borgstellingen en derg. Voor de wereld waren zij de soliede bedaarde, ingetogene, doch tevens zeer geslotene burgers, die men vreesde en met zeker ontzag behandelde.

Op 9 Januari 1679 heeft *Christiaen* huwelijksvoorwaarden gemaakt met *Alida den Dopper*, de jeugdige dochter van de menschen bij wie hij woonde. Uit zijn testament van 1677 kan men zien, dat hij het toen reeds goed met haar en hare ouders meende en hen met bedragen van f 3000 en f 1500 bedacht. Thans werd bepaald, dat er volledige gemeenschap van goederen zoude zijn. Kwam hij kinderloos te sterven, dan zou zij ter gedachtenis aan hare ouders f 2000.- uitkeeren, stierf zij kinderloos, dan kregen de ouders dit zelfde bedrag, of bij hun overlijden hunne andere kinderen in plaats van de legitieme portie. Dit is de laatste wilsbeschikking die wij van *Christiaen* kennen.

Aleid of *Alida den Dopper* was nog zeer jong, toen zij trouwde. Haar vader was geboortig van Dixmuyden en van beroep m^r kleermaker, waarvoor hij volgens het familieregister van 1674 slechts met 1 stuiver per dag belasting opbracht. *Malliaert* was 19 Mei 1663 te Leiden, waar hij 26 April 1660 poorter was geworden,⁴ gehuwd met *Catharina Lucasdr. van Keyenburch*, afkomstig uit Rees. Zij komt ook voor als *van Keyenbruch* en haar testament van 20 Oct. 1670, voor not^s van der Stoffe verleden, teekent zij eigenhandig evenals die van 1677 en 1679 met «*Cath. van Kaeyenbaers*». Ondanks een onderzoek ter plaatse, mocht het mij niet gelukken haren naam en evenmin haren doopdatum vast te stellen. Dat zij in die streek gegoed was, blijkt uit eene procuratie van 1680, waarbij de procureur J. Hagdorn te Rees voor haren echtgenoot vast goed te Haspel bij Rees (Aspel, waar *Jkvr. Octavie van Nispen tot Sevenaer* in 1858 in het klooster stierf) te verkoopen krijgt, *Malliaert* en echtgenootte woonden op de Nieuwstraat (achter de Hooglandsche Kerk, drie huizen ten Z.O. van de Harte Steeg). De gevel was tot 1925 nog vrij wel bewaard, zooals die zich zal vertoond hebben in den tijd, toen *Christiaen* daar woonde en trouwde; het huis was sinds 1670 *Malliaert's* eigendom; voor dien tijd woonden zij in de P. K. Koorsteeg. De weduwe verkocht het huis weder in 1689.

³ 1) Voor f 200 per jaar krijgt hij een eigen kamer, de kost, vuur, bewassing en onderhoud van kleeren.

⁴ Nog komt hij 19 Dec. 1662 als doopgetuige voor bij een doop in de R. C. Kerk a/h Utrechtsche Veer.

Hunne jongere kinderen *Cornelis*, *Antoinetta* en *Thomas* ged. resp. 2 April 1672, 10 Mei 1674 en 23 Jan. 1676, zijn gedoopt in de R. C. Kerk in de Kuypersteeg tusschen Haarlemerstraat en Ouden Rijn. De drie oudste waren *Aleid*, *Pieter* en *Maria* genaamd. De zoon *Thomas* zette het geslacht voort, dat nog te Leiden, alsook elders bestaat, doch sedert eene eeuw ongeveer, door een huwelijk Hervormd geworden is. Wijlen de ijzerhandelaar *W. H. den Dopper*, Haarlemerstraat, hoek Stille Mare alhier, bezat omstreeks 1900 nog een oud, Catholiek gebedenboek met aantekeningen omtrent zijne voorouders, vanaf ± 1600. Ongelukkigigerwijze is dit boek sindsdien zoek geraakt, wat voor de geschiedenis van dit oude Vlaamsche geslacht zeer betreurenswaardig is, te meer nu door den oorlog van Dixmuyden en omgeving (bakermat van dit geslacht) zoo goed als niets meer over is.

De doopdatum van *Aleid* is niet meer te vinden. Misschien is zij ook in de kerk i/d Kuypersteeg gedoopt, doch daarvan bezit het Leidsch gemeentearchief slechts een onvolledig doopboek uit dien tijd, waarin meermalen verwijzingen voorkomen, als: *Vide alium, rectum of longum librum*. Als zij wettig en op normalen tijd geboren is, en er is geen reden om het tegendeel te veronderstellen, dan moet zij in het begin van 1664 geboren zijn en was dus, bij haar op 14 Januari voor de schepenen en 15 Januari in de Kerk i/d Kuypersteeg gesloten huwelijk, amper 15 jaar oud.

Vermoedelijk zijn zij eerst eenigen tijd blijven wonen bij hare ouders, wellicht zelfs tot haar vader kort voor of in 1683 gestorven is.

Zijn begraafdatum is niet te vinden. Mogelijk is hij te Oegstgeest begraven (evenals zijne vrouw), maar daar ontbreken alle registers uit dien tijd, terwijl de registers van uitvoer der lijken uit de stad eerst later (1684) beginnen.

De acten betreffende *Christiaen* en de zijnen worden steeds schaarscher. Van 1679-1692 zijn er maar vijf aan te wijzen, nl.:

1. verleent hij met zijn schoonvader in 1680 voor not^s van Scherpenbrant eene attestatie ten behoeve van zijn achterneef *Jacob Philipsz den Dopper*.
2. geeft hij in dat zelfde jaar voor not^s van der Stoffe procuratie, om 2 obligaties ten laste van de stad Vlissingen te Amsterdam te verkoopen.
3. geeft hij in 1681 voor notaris Gerstecoren procuratie aan een advocaat, om op te treden in het te Vlissingen hangende proces tegen zijn oom en oud-voogd *Jacob van Nispen* in zake zijne vaderlijke en grootmoederlijke erfenissen.
4. machtigt hij dezen advocaat bij acte voor not^s Arcxhoeck van Scherpenbrant in 1683, om eene vordering aan landpacht te Schoondijke m Staatsvlaanderen, groot f 600 te incasseeren, alsmede de f 200 huur van een boomgaard te Vlissingen.
5. doet hij 20 Maart 1687 voor not^s van Egmond afstand van zijne aanspraken op de goederen, die hem gemaakt zijn door zijne grootmoeder *van Nispen*, voor het geval zijn oudste broeder (*Amandus*) ongehuwd komt te overlijden. Steeds noemt hij zich *Christianus Franciscus*, doch de acte van 1683 is geteekend *Christiaen Adriaensz van N.* vermoedelijk ter vermijding van verwarring met zijn te Vlissingen wonenden neef *Christiaen Abrahamsz*.

Het eerste kind van *Christiaen* en *Aleid* is een zoon geweest, die 12 Jan. 1682 gedoopt is met de namen *Amandus Maillardus*, naar zijn oom en zijn grootvader dus, Deze zoon stierf echter spoedig en is 1 Feb. 1682 in de Hooglandsche kerk begraven. De ouders woonden toen op de Breedestraat, doch niet in een eigen huis, terwijl *Christiaen* koopman genoemd wordt, evenals reeds in 1680, hoewel de aard zijner koopmanschap niet blijkt.

In Februari 1683 wonen zij op de Langebrug, hoek Boomgaardsteeg, thans aldaar dichtgemaakt, blijkbaar weer een huurhuis en daar is geboren hun zoon *Johan Adriaan*, genoemd naar zijne beide vaderlijke grootouders en gedoopt in de kerk a/d St. Jorissteeg (Hoogewoerd) 17 Juli 1684.

In tegenstelling met de andere Catholieken, die daar kerkten, komen noch *Christiaen*, noch zijne vrouw zelfs een enkele maal voor als getuigen bij doop of trouw. Zijne doopsgezinde gewoonte tot afzondering en geslotenheid schijnen hem bijgebleven te zijn, al heeft misschien financieele achteruitgang het zijne daartoe bijgedragen. Alleen vinden wij vermeld in het Liber pastoralis, dat hij 11 Juni 1682 wereldlijk lid werd der broederschap van de H. Drieenheid in de kerk der St. Joris steeg.

Ik sprak daar van zijnen financieelen achteruitgang; weinig weten wij daarvan en vooral, waaraan die te wijten was, mislukking zijner koopmanschap, of andere oorzaken. Vast staat dat hij in tegenstelling met de eenvoudigste burgers van zijne stad, getuige o.a. zijn schoonvader, zelfs geen eigen huis had en in geen enkel belastingregister wordt vermeld. Hij, die blijkbaar (zie zijne testamenten) eenmaal een voor dien tijd en volgens de toenmalige geldswaarde vermogend man moet zijn geweest, verschijnt in 1692 als « schrijver» van beroep, wanneer hij op den 29sten October met den kleermaker *Evert Eyckhoven* gesteld wordt tot voogd over de 5 kinderen van *Marie Françoise Verbrugge* gewonnen bij *Jan Vervane*. Waar hij reeds als jongen van 15 jaar zoo mooi schreef, zal hij wel gezocht zijn geweest als schrijver van requesten, bruilofts- of treurzangen bij de groote schare van hen, die deze kunst niet, of maar weinig machtig waren, al was het dan ook een armoedig bedrijf voor iemand, die 16 jaar tevoren zijn erfgenaam kon belasten met de uitkeering van ruim 16 mille aan legaten.

Kort daarna hebben zware slagen hem getroffen. Zijne vrouw schijnt niet sterk van gestel geweest te zijn, had in elk geval een zware ziekte doorgemaakt in 1687 toen zij op 23. Aug^s ten volle bediend was. Het Liber pastoralis meldt : 1 Oct^{ris} 1694 *Aleyda Dobbe uxor Christiani van Nispen* omnibus Ecclesiae Catholicae Sacramentis pie Munita^s Morbo abrepta, obdormivit in Domino. Nauwelijks 30 jaar oud, is zij begraven bij haar jonggestorven oudste in de St. Pancraskerk tusschen 2 en 9 October. Op Allerzielendag (2 November), dus binnen vijf weken, stierf ook zijn broeder, de pastoor *Amandus* van Soetermeer en een half jaar daarna zijne schoonmoeder, die bij hem inwoonde, want het Liber past. vermeldt *Catharina den Dopper* weduwe als bediend 12 Juni, gestorven 13 Juni 1695. Op 15 Juni is zij ter begrafenis uitgevoerd naar Oegstgeest. *Christiaen's* zoon was al sedert eenige jaren bij diens oom, den pastoor en zijn vader heeft niet de voogdij over hem gevoerd. In Leiden wordt niets meer over hem gevonden, dan eene acte van 1696, waarin hij vermeld wordt, als het jaar te voren naar Brabant vertrokken. Een Bossche notarieele acte leerde mij in den loop der jaren, dat hij te Uden woonde en in 1931 pas, ontdekte ik, dat hij zich daar als commensaal had ingekocht in het klooster der kruisheeren, waar hij 27 Juni 1703 overleed. (Vgl. : de Nederl. Leeuw 1932, k. 28 en Taxandria 1938, blz, 51, 52). Wij kunnen dit begrijpen; Leiden had voor hem alleen treurige herinneringen. Toen zijn zoon, *Johan Adriaan*, in Aug. 1706 aan zijn voogd consent vroeg voor zijn huwelijk, werd hem dit verleend met de mededeeling (prot. not^s van Sonneveld te Soetermeer in Alg. Rijksarchief den Haag) dat zijne ouders beiden overleden waren, en dat hij als eenig e voogd reeds bijna 12 jaren de goederen had beheerd. Zeker heeft *Christiaen* niets van belang achtergelaten en de beschikkingen van zijnen broeder ten behoeve van zijn zoon, als voldoende beschouwd.

Zoals boven reeds gezegd, is *Johan Adriaan* zeer jong naar zijn oom te Soetermeer gebracht. Deze was aldaar pastoor sinds 1685, de eerste inschrijving in zijn doopboek is van 21 Juli. In zijn kortstondig herderschap heeft hij deze vrij vervallen statie tot bloei gebracht. Hij bezat aanzienlijke goederen in land en in schuldbrieven en had tot voogd over zijn minderjarig neefje gesteld zijn huisknecht: *Pieter Cornelisz Lelyvelt*, die vroeger barbier was geweest. Als dien plaatsvervanger was aangewezen *Jacob Leendertsz Droogh* of *van der Droogt* te Zegwaard; om een of andere reden heeft de voogd bij zijn vertrek naar Stompwijk al zijne bevoegdheden overgedragen aan den plaatsvervanger (7 April 1695)

⁵ Op 28 Sept.

die naar Zeeland vertrok tot het opmaken van een inventaris der goederen van den pastoor. Deze is door genoemden not^s v. Sonnevelt 5 Juli 1695 opgemaakt en vermeldt o.a. :

- f 1650.- jaarlijksche opbrengst van land te Schoondijke,
- 700 £ Vlaamsch uit drie rentebrieven ten laste der stad Vlissingen,
- Een 3 pCt. en een 4 pCt. custingbrief elk groot f 600 op een huis in den Haag a/h Westeinde.
- Een 4 pCt. en een 3 pCt. schuldbrief groot resp . f 500.- en f 600.-.
- £ 135.1.7 achterstallige pacht in Schoondijke.
- Netto opbrengst der bibliotheek bij Moetiens verkocht: f 2007.14.
- 14 Oude gouden munten en 12 ducaten en ruim f 400 aan gereed geld.
- Verder een goud horloge met ketting, 12 zilveren vorken, 6 lepels, 2 zoutvaten en 1 schenkan met lid. enz. enz,

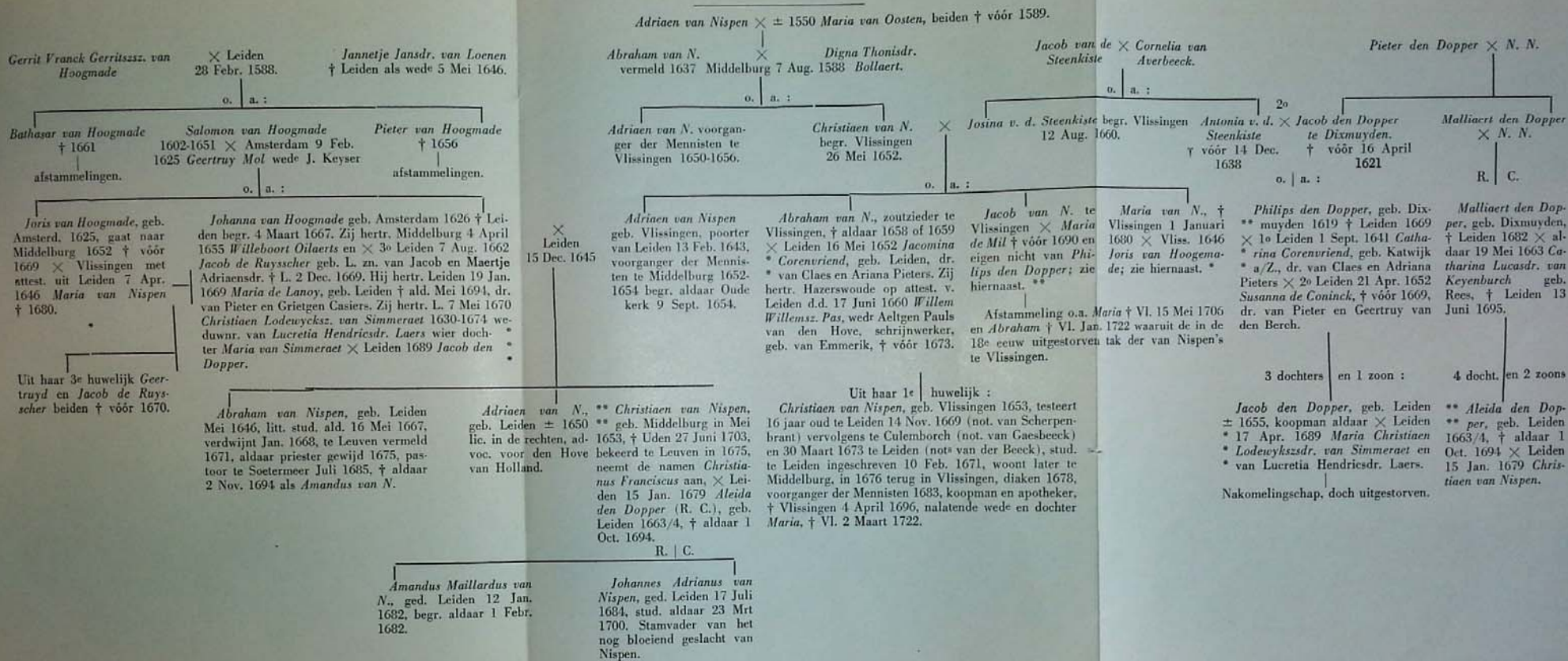
Johan Adriaan van Nispen is 23 Maart 1700 als student te Leiden ingeschreven, doch is niet blijven studeeren, keerde naar zijn voogd te Soetermeer terug, om daar te gaan leven te midden « van hen die niet meetelden »⁶, totdat hij zich in 1706 te Bergh vEstigde, alwaar hij op 22 jarigen leeftijd door zijn huwelijk met *Aurelia ten Hagen* uit Gendringen de grondslagen legde voor het aanzien, den invloed en de macht van zijne nakomelingschap, en zoodoende een nieuw hoofdstuk begint in de geschiedenis van zijn geslacht.

⁶ Ik ontleen deze woorden aan : L. Eo's zoo boeiende levenssehet~ ~n de~. bundel
c Onder de Repllblik ~ in 1907 versehenen, en eene van de wel~lg~ bl~drag~~,
die ons een helder inzicht geven in het treurig leven van allen, dl~ in dien tijd
niet den staatsgodsdienst beleden.

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

BIJLAGE I.

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

BIJLAGE II.

Prothocol No. 462 van not^s C. Outerma van 1668 acte No. 25 in Gem.Archief van Leiden,

Extract uit den :

Inventaris van de meuble goederen bevonden binnen de Stadt Leyden ten huuse van *Mailliaert den Dopper*, m^r Kleermaecker, toebehorende *Abraham van Nispen*, dewelcke by den voorscr. *Mailliaert den Dopper* heeft innegewoont ende op zijn stilwijgens vertrec, terzelver plaatse gelaten en bevonden is geweest, 't samen gevoegt by Caerl Outerma not.s publ, by den Hove van Hollant, geadmitteert binnen Leyden voors. residerende, ten verzoecke van Sr *Philips den Dopper* coopman, meede voogt over den voorscr. *Abraham van Nispen*.

Behalve kleeren, bed, meubelen o.a, een fiool in een kist en 2 cithers 1 folio en een pak muzijk boexkens, kleine comedie boexgens kaarten en teekeningen : '

Een boeckencas waarin o.a, :

In folio:

- Histoire genealogique de la maison Royale de Courtenay.
- Le martyrologe des Chevaliers de St. Jean de Jerusalem diets de Malte.
- Histoire de la Maison de Chastillon sur Marne.
- Genealogia Flandrica.
- Alliances genealogiques des rois et princes de Gaule.
- Genealogie de la maison de Bourbon.
- Recueil de plusieurs pieces et figures d'armoiries.
- Kroniek van Holland.

In quarto o.a, :

- Iconologia, d.i, uitbeelding des verstants.
- Histoire genealogique de France.
- Histoire de Chambray.
- Le trophée d'Armes heraldiques.
- Jan van der Veen's Zinnebeelden.
- Bocacio's vijftig vertellingen.
- In duo decimo o.a, :
- Zuid-Hollandsche Thessalia.
- de klugtige Boscajer
- de doorlugtige comediant
- de Spaanse dromer
- de roe voor de schoorsteen
- de getrouwe liefde
- de ontschaeking van de Schoone Clarinde
- de vastende paep
- rampzalige arglistigheyt
- de doorslepen bedrieger in 2 deelen
- wijders 1 ducaton, 3 gulden 3 st.

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

BIJLAGE III.

Testamenten van *Christiaen (Christianus Franciscus) van Nispen* 1668-1677.

I.

Voor note van Campen te Leiden 28 Mei 1668, oud 15 jaar, *Abraham* en *Christiaen* gebroeders, maken mutueel testament; uit den boedel van den eerststervende moet f 800 uitgekeerd worden aan *Jacob* en *Geertruyd de Ruysscher* of de langst levende van hen beiden, hunne half broeder en zuster.

II.

Voor notaris van den Eijcke te Leiden 31 Maart 1669, oud bijna 16 jaar. Universeel erfgenaam zijn broeder *Abraham*; belast met legaten van :

- f 2000 stiefvader *Jacob de Ruysscher*
- f 2000 stiefzuster *Geertruyd de R.*
- f 1000 oudtante *Agniese Gerrits van Homade*
- f 50 lijfrente tante *Maria van Nispeti* wed^e *Joris van Hoogmade*
- 100 zilv. due. *Magdalena van der Laen*, dienstmaagd bij not^s *Outerman* en een eerlijk roukleed
- f 2000 *Jan van Meghen* en *Teuntje Ions* echtelieden en elk een roukleed
- f 300 aan hunne kinderen : *Jacob*, *Johannes* en *Mary* en elk een roukleed
- Zilver mes en york aan *Mary van Meghen*
- f 500 aan de armen zijner sterfplaats, mits in Holland of Zeeland.

III.

Voor notaris van Tielt te Leiden 4 Mei 1669, oud 16 jaar. Universeel erfgenaam broeder *Adriaen* te Utrecht, belast met leg. van:

- f 2000 stiefvader *Ib, de Ruysscher*
- f 2000 stiefzuster *Geertruyd de R.*
- f 50 lijfrente aan tante *Maria* wed^e *J. van Hoogmade*
- f 1000 *Arent Langmans* en echtgen. *Jannetje de Wolff* te Haarlem
- f 400 *Adriaan Minnaert* en *Catha. Langmans* echtel, te Leiden
- £ 150 en een zilveren poyerdoos *Mayken Langmans*
- f 2000 *Jan van Meegen* en echtgen. *Teuntje Jans* te Leiden
- f 300 aan hunne drie kinderen en aan *Maria* zilver mes en york
- f 1000 *Agnies van Hoogmade*, oudtante
- f 800 *Seeger van Bercken*
- f 400 *Elisabeth Schregel*
- f 200 *Abraham Pieters* en *Grietje Jans*
- f 400 *Josyntje Goverts Kamper* te Haarlem
- f 400 *David Michielsz. Wildschut*, herbergier te Leiden
- 500 de armen zijner sterfplaats

IV.

Voor een onbekenden notaris te Haarlem, evenwel volgens den gemeentearchivaris niet meer voorhanden in de aldaar bewaarde protocollen.

V.

Voor notaris *Outerman* te Leiden 30 Aug. 1669 oud 16 jaar universeel erfgenaam halfzuster *G. de Ruysscher*⁷ belast met legaten

⁷ Bij haar rv. omgehuwd en minderjarig sterven de erfgenamen zijner ooms *Jacob van Nispen* en *Joris van Hoogmade*.

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

- f 200 Armen der Waterlandsche Doopsgez. te Leiden
- f 200 het Weeshuis aldaar
- f 100 stiefvader *de Ruyscher*
- f 200 tante *Maria wed^e v. Hoogmade*
- f 200 *Arent Langmans* en *Jannetje de Wolff echtel.* te Haarlem waar hij van den steen gesneden is, als belooning voor hunne verpleging
- f 50 voor hunne dochter *Mayken*
- f 50 voor *Magda van der Laen* dienstmaagd van not^s *Outerman* te Leiden met herroeping van zijn te Haarlem gemaakt testament.

VI.

Voor notaris de Smeth te Leiden 11 Sept. 1669 oud 16 jaar handhaaft zijn testament van 30 Aug. 1669, doch legateert nog aan zijnen vriend *Joannes Stam* een eerlijk roukleet, zijn ongemunt goud en zilver en zijne potpenningen benevens f 500.-

VII.

Voor notaris Antonius de Ri(e)vo te Leuven 6 Juni 1675, verder onbekend.

VIII.

Voor notaris Leffen te Leiden 1 Feb. 1676, oud bijna 23 jaar als *Christianus Franciscus* met herroeping van het vorige testament en de daarin vervatte clause derogatoir onder kenteeken I M A I.

Universeel erfgenaam broeder *Amandus* te Leuven, belast met legaten van :

- f 300 de armen zijner sterfplaats
- f 1000 oom *Jacob van Nispen*
- f 1000 tante *Maria v. N. wed^e v. Hoogmade*
- f 8000 *Aleida den Dopper* en bij haar overlijden op hare ouders te vererven
- f 3000 aan deze ouders bij overlijden te vererven op *Aleida*
- f 3000 aan de andere kinderen van *Malliaert den Dopper* alles binnen 6 maanden uit te keeren, terwijl als clause derogatoir wordt gesteld, dat nadere testamente niet zullen gelden, tenzij de met eigen bloed geschreven letters C. F. V. N. bevatten.

IX.

Voor not^s de Haes te Leiden 26 Juni 1677, oud 24 jaar.

Teekent als *Christiaan Frans*, herroept alle vorige testamente en de daarin vervatte clauses derogatoir. Universeel erfgenaam broeder *Amandus* te Leuven, die belast wordt met de uitkeering der volgende legaten

- f 1000 oom *Jacob van Nispen*
- f 1000 tante *Maria van Nispen*
- f 450 *Adrianus Lammerson*
- f 1550 *M. den Dopper* en echtgen.
- f 3000 *Aleida* hunne dochter

Tot voogden over eventueel minderjarige erfgenamen zijn benoemd *Maljaert den Dopper* en *Gelouda Abij* anders geseht *Rijsby* [d. i. Claude de Rispy].

Overzicht van Doopsgezinde geslachten, in de 17e eeuw te Leiden gevestigd.

NASCHRIFT.

Hooggeachte familie van Nispen. In de voorgaande bladzijden vindt U beschreven, hetgeen mijne onderzoekingen hier ter stede aan het licht brachten. Met groote belangstelling bewerkte ik dit weinig bekend tijdvak Uwer familiegeschiedenis, al zijn de gegevens, die ons ten dienste staan, beperkt in aantal en ook met veel genoegen, gedachtig aan velerlei en langjarige vriendschap, die mij met zoovelen Uwer verbindt.

Voornamelijk heb ik getracht U een blik te laten slaan in het leven van Uwen onmiddellijken voorvader Christiaan, die den meesten Uwer teruggegeven heeft datgene, wat zij beschouwen als hun kostbaarst bezit, dat geene menschenhand hun onvrijwillig ontnemen kan, dat is Uw H. Geloof. Daarvoor heeft hij geleden en gestreden, daaraan heeft hij opgeofferd een zorgeloos bestaan, de genegenheid en hulp zijner verwanten en is arm gestorven, als een andere Franciscus, onbekend en vervreemd van de zijnen.

Doch zegen heeft gerust op zijnen zoon en de nalatenschap van den bekeerling-pastoor van Soetermeer. Zelf liet hij zijnen zoon niets na, dan de opvoeding bij dien godvruchtigen oom en daardoor het Geloof, dat U vanaf uwen eersten levensdag vergezelt door het leven, tot aan de stonde, waarin bij Uw stoffelijk overschot het de Profundis wordt aangeheven, als Uwe kracht en sterkte in dagen van voorspoed, evenzeer als in tijden van ongeluk en rouw.

Wanneer ik dan zie op al de Uwen, die dat Geloof getrouw bleven, is er toch geen een onder dit talrijk nageslacht, die niet gewagen kan van veel geluk en voorspoed, hun ten deel gevallen.

Doch dan treft het mij des te meer, dat sedert zijn kleinzoon in 1765 bij de vervulling zijner ambts-plichten een gewelddadigen dood stierf, geen enkele zijner nazaten de namen Christiaan Frans gedragen heeft. Zeker een enkele Uwer heeft onder andere namen ook dien van Christiaan geteld en nog vele meer dien van Frans, doch de samenkoppeling der beide namen raakte in onbruik.

Moge deze studie U aan den lichten plicht der dankbaarheid helpen herinneren en wanneer een Uwer zoo rijk met kroost gezegende gezinnen, wederom verblijd mocht worden door de geboorte van eenen zoon, hoop ik, dat ook eens gedacht zal worden aan dien vergeten voorvader, die wel verdiend heeft door U in eere te worden gehouden; ⁸⁾ mij althans is het eene eer geweest, hem in U aller belangstelling te mogen inleiden.

Leiden.

Bijleveld.

⁸ Sinds de eerste verschijning is inderdaad eenmaal, in 1920 hieraan voldaan.